

ШИФР: зброя

Конкурсна робота
на тему:

**« ПРАВОВЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЦИВІЛЬНОЇ
ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

ЗМІСТ

ВСТУП	3
 Розділ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБІГУ ЦИВІЛЬНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ.....	6
1.1. Вітчизняні реалії обігу цивільної вогнепальної зброї.....	6
1.2. Стан правового регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї в Україні.....	8
 Розділ 2. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЦИВІЛЬНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ....	11
2.1. Правовий досвід регулювання обігу зброї в США.....	11
2.2. Правовий досвід врегулювання обігу зброї в Чеській Республіці.....	12
2.3. Правовий досвід врегулювання обігу зброї в Японії.....	14
 Розділ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЦИВІЛЬНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ... 	17
3.1 Необхідність запровадження змін до законодавства та виклики війни.....	17
3.2 Порівняння законопроектів та їх загальна характеристика.....	21
 ВИСНОВКИ.....	26
 СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29
 ДОДАТКИ.....	32

ВСТУП

Хоча відомий вислів стверджує, що сила пера перевершує силу меча, реальність часто демонструє перевагу поєднання слова та дії. На жаль, пересічний громадянин України позбавлений можливості застосувати "меч" - в даному випадку, вогнепальну зброю - для захисту себе, своєї родини та майна. Це пояснюється відсутністю в українському законодавстві закону, який би регулював обіг цивільної вогнепальної зброї. Війна на сході України та широкомасштабна російська окупація погіршили цю проблему, активізувавши дискусії щодо права цивільних осіб на вільне володіння вогнепальною зброєю для самозахисту, що є особливо актуальним в умовах війни.

Актуальність теми дослідження: Питання правового регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї в Україні є надзвичайно актуальним та багатограним, особливо в сучасних умовах. З одного боку, воно торкається основоположних прав громадян, таких як право на самозахист, захист свого життя, здоров'я та майна, що закріплено в Конституції України. З іншого боку, неналежне регулювання обігу зброї може мати негативні наслідки, такі як зростання злочинності, нещасні випадки та зловживання зброєю.

Особливої актуальності ця тема набуває в умовах воєнного конфлікту, коли кількість цивільної вогнепальної зброї в руках населення значно зростає. Це створює нові виклики для правоохоронних органів та потребує перегляду існуючих підходів до регулювання обігу зброї, враховуючи необхідність забезпечення громадської безпеки та захисту прав громадян.

Ступінь наукової розробки проблеми: Проблеми, пов'язані з правовим регулюванням розповсюдження вогнепальної зброї серед цивільного населення досліджується багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями. Серед вітчизняних авторів можна виділити таких, як В.

Літошко, В. Пряміцин, І. Хлистун, О. Богданець, В. Грецьких, В. Мельник, Д. Чуріков та інші. Вони досліджують різні аспекти цієї проблематики, включаючи питання класифікації зброї, визначення умов її придбання та зберігання, а також відповідальності за порушення законодавства у сфері обігу зброї.

Зарубіжний досвід у цій сфері також є досить різноманітним. В різних країнах існують різні моделі регулювання обігу зброї, від ліберальних, як у США, до більш жорстких, як у Японії. Аналіз цього досвіду може бути корисним для України при вдосконаленні власного законодавства.

Однак, незважаючи на велику кількість наукових досліджень з цієї тематики, багато питань залишаються дискусійними і потребують подальшого вивчення. Зокрема, це стосується визначення оптимального балансу між правом громадян на носіння зброї та забезпеченням громадської безпеки в умовах військового конфлікту.

Метою дослідження є аналіз правового регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї в Україні, виявлення проблемних аспектів та розробка пропозицій щодо вдосконалення законодавства.

Завдання для досягнення мети поставлені наступні:

- дослідити поняття та види цивільної вогнепальної зброї;
- проаналізувати чинне законодавство України, що регулює обіг цивільної вогнепальної зброї;
- виявити проблемні аспекти правового регулювання;
- дослідити міжнародний досвід регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї;
- розробка рекомендацій щодо вдосконалення законодавства про обіг цивільної вогнепальної зброї в Україні.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, які формуються в контексті обігу цивільної вогнепальної зброї.

Предметом дослідження є правові норми, що регулюють обіг цивільної вогнепальної зброї в Україні, а також міжнародний досвід у цій сфері.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-наукові методи пізнання. Зокрема, використано такі методи, як діалектичний, системно-структурний, порівняльно-правовий, формально-логічний та інші.

Структура та об'єм роботи. наукова робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків і має загальний обсяг 33 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОБІГУ ЦИВІЛЬНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

1.1. Вітчизняні реалії використання вогнепальної цивільної зброї

Станом на 2023 рік в Україні питання обігу цивільної вогнепальної зброї залишається не врегульованим. Звісно спроби були, але вони були невдалі. За опитуваннями люди на вулиці у темну пору року не почувають себе у безпеці та й до того ж під час війни на сході України та після початку повномасштабного вторгнення до рук цивільних осіб потрапила велика кількість вогнепальної зброї, вибухівки, набоїв.

Питання контролю за обігом зброї постало гостро у 2014 після початку війни на сході України. Протягом цього періоду бойових дій, за різними оцінками від 700 до 800 тисячодиниць вогнепальної зброї, потрапило на підконтрольну територію України. З неї більшість потрапило до рук цивільних людей. Переважна кількість якої не зареєстрована. Більшість людей мають намір використовувати цю зброю під час захисту своїх домівок, чи власного життя або майна. Таким чином українісклалася така ситуація, що для злочинця придбати на чорному ринку зброю для вчинення правопорушень чи злочинів простіше ніж законослухняним громадянам, які в силу чинних законів не можуть придбати дієву зброю для самозахисту. Така ситуація робить людей не спроможними відстояти своє конституційне право на самозахист, що передбачено статтею 27 Конституції України [2].

Вплив російсько-української війни у бік «озброєння» української нації колосальний, згадаймо перші дні війни, коли на вулицях столиці усім охочим видавали зброю. І зі слів колишнього голови МВС Монастирського Д. у його зверненні від 26.04.2022 року, до рук охочих громадян потрапило понад 25 тисяч одиниць автоматичної зброї та понад 10 мільйонів набоїв [7].

Підрахувати точну кількість зброї, яка може бути на руках у населення України наразі неможливо. Проте за словами заступника міністра внутрішніх справ України Богдана Драп'ятого, українці можуть мати від двох до п'яти мільйонів одиниць незареєстрованого озброєння [16]. За словами посадовця, відсутність інформації про кількість зброї у цивільному обігу викликає занепокоєння щодо безпеки.

Також перед самим вторгненням, та власне під час війни, був наплив на ринок зброї. Здослідження та інтерв'ю журналу ForbesUkrainian, за даними національної поліції вони надали 128804 дозволів на придбання вогнепальної зброї, що звісно не є 100% гарантією того, що громадянин фактично придбає вогнепальну зброю [15]. Але у період з травня 2022 по травень 2023 року власниками зброї стали майже 108 тисяч громадян.

Отже, ми можемо припустити, що зараз на руках українців знаходиться понад 1,5 мільйона одиниць зброї. Ми розуміємо те, що через зміну реалій і змінився попит. Власне попит на «класичну» мисливську зброю, зі слів директора мережі магазинів «Ібіс» Ромаса Грунскіса, обвалився колосально, через заборону на полювання. А «хітом» продажу були карабіни AR-15, що є цивільним варіантом американської гвинтівки M16, та рушниці під калібр 9,21. Що підтверджує слова раніше згаданого директора «Ібіс», далі цитата: ««... яка більше підходить для самозахисту та спорту» [15].

Отже, в Україні тенденції на збільшення вогнепальної зброї у цивільних осіб зберігається. У переважній більшості до рук громадян України потрапляє нелегальна вогнепальна зброя. А повномасштабна війна пришвидшила цей процес. Що доволі сильно вплине на рівень злочинності у тому числі на насильницькі злочини. Причинами ж напливу стали вторгнення РФ та спрощення правил отримання посвідчення на придбання зброї, що відбулося у березні 2022-го року. Також на швидкість отримання дозволів вплинула диджиталізація, відкриття Єдиного реєстру зброїу червні 2023-го року, котра значно пришвидшить та спростить процес ще сильніше.

[Додатки Б-Г]. Але проблематика не зареєстрованого озброєння може стати проблемою номер один в українському суспільстві, через невідомість у яких руках знаходиться зброя, та з якою метою її будуть використовувати. Одні законослухняні громадяни можуть її використати як засіб самозахисту від злочинних дій, наражаючи себе на кримінальну відповідальність. Інші ж можуть використати цю зброю, навпаки, для вчинення протиправних дій та злочинів.

1.2 Стан правового регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї в Україні

Нині в Україні діють три нормативно-правові документи, що регулюють правовідносини у сфері зброї. Перший – це інструкція МВС, яка регламентує придбання та використання зброї. Другий – постанова Верховної Ради про право власності на окремі види майна. Третя – постанова КМУ «Про затвердження положення про ліцензійну систему». Але є певні правові колізії через те, що немає законів, які б регулювали обіг зброї, що, власне, створює моменти суперечності. Наприклад, статтею 263 Кримінального кодексу України забороняється несанкціоноване перевезення, володіння, придбання, передача або збут вогнепальної зброї (крім гладкоствольної мисливської), бойових припасів, вибухових речовин або вибухових приладів, дозволених відповідно до закону [3]. Цей дозвіл неможливо отримати через відсутність закону. Відповідно до статей 8 і 19 Конституції України державні органи зобов'язані застосовувати свої нормативні акти з чітким посиланням на закони та нормативно-правові документи своїх вищих органів [2]. В обігу зброї не дотримані вимоги Конституції.

Нас цікавить саме наказ № 622 Міністерства внутрішніх справ України від 21 серпня 1998 року [9]. Цей наказ діє вже 25 років. Такий стан правового регулювання не можна вважати стабільною юридичною практикою, хоча він

був можливий у перехідний період, коли розроблялися спеціальні закони для забезпечення регулювання відповідних сфер суспільних відносин. До того ж він втратив свою актуальність після початку повномасштабної війни з Росією, що штучно спричинило наплив вогнепальної зброї до цивільних рук.

Розгляньмо, що саме регулює наказ МВС України № 622. По-перше, віннама вводить категорії А: автоматична вогнепальна зброя, В: довгоствольна гладкоствольна зброя, пневматична зброя калібру 4,5 мм і більше та початковою швидкістю польоту кулі 150 м/с і більше, вогнепальна зброя під патрони Флобера калібру 4 мм і більше, С: короткоствольна нарізна зброя, короткоствольна вогнепальна зброя без нарізів (низької летальності), D: Довгоствольна нарізна зброя, комбінована вогнепальна зброя. Вводить поняття конструктивно схожих зі зброєю виробів та вироби, котрізаборонені в цивільному обігу.

Українці можуть придбати та володіти такими виробами, як пневматичні пристрої калібру до 4,5 мм, пристрої для патронів Флобера калібру до 4,0 мм, пристрої для подачі акустичних та/або оптичних сигналів, нейтралізована зброя, імітаційна зброя, не призначена для стрільби, предмети, схожі на зброю, інші предмети та пристрої, не призначені для ураження цілей.

Заборонено: вогнепальна зброя, виготовлена з матеріалів, які не можуть бути виявлені металодетекторами або іншими засобами виявлення; вогнепальна зброя, виготовлена шляхом переробки вогнепальної зброї, яка не є вогнепальною, або основні частини якої були змінені, якщо характер такої зброї був суттєво змінений (виготовлена без ліцензії, якщо така переробка або зміна була здійснена без дозволу на виготовлення або ремонт цивільної зброї або боєприпасів); вогнепальна зброя, змінена таким чином, що її важко ідентифікувати, наприклад, вогнепальна зброя, основні частини якої були незаконно змінені або замасковані під інші предмети; вогнепальна

зброя, з якої було видалено або незаконно змінено серійний номер; вогнепальна зброя з великою довжиною ствола, з якої можна стріляти, склавши приклад, вогнепальна зброя, довжина ствола якої в складеному стані не перевищує 600 мм (за умови відсутності механізму, який би унеможлиблював постріл у складеному стані); гладкоствольна короткоствольна вогнепальна зброя з діаметром ствола понад 9 мм, нарізна вогнепальна зброя з діаметром ствола понад 13 мм, короткоствольна нарізна вогнепальна зброя з діаметром ствола понад 13 мм, довгоствольна гладкоствольна дульнозарядна вогнепальна зброя з діаметром ствола понад 27 мм, призначена для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії вогнепальна зброя, яка не відповідає вимогам безпеки та технічним вимогам, визначеним чинним законодавством, боєприпаси, споряджені гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, дозволені відповідно до чинного законодавства; бронебійні боєприпаси (спеціально призначені для збільшення бронепробивної здатності та пошкодження об'єктів, що охороняються), вибухові чи запалювальні боєприпаси.

Розділ II. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЦИВІЛЬНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

2.1 Правовий досвід регулювання обігу зброї в США

Розглянемо приклад першої групи. Країни з вільним доступом до вогнепальної зброї. Розглянемо на прикладі США. Дозвіл на цивільну вогнепальну зброю на законодавчому рівні був врегульований у Біллі про права США, так звана друга поправка до конституції США [4]. Ця поправка дала повний дозвіл на вільну торгівлю носіння та використання зброї. Право пересічних громадян на носіння зброї обґрунтовується невід'ємним правом кожного на самозахист від злочинних посягань. У Вісконсині, наприклад, громадяни зобов'язані носити зброю для самозахисту. Ще слід підмітити, що до 1986-го року громадяни США могли придбати зброю з автоматичним веденням вогню. Наразі автоматичну зброю можуть мати військові армії, або ті хто придбав чи володів автоматичною зброєю до введення цього закону. Також слід зазначити, що в таких штатах як Алабама, Кентуккі, Міссісіпі, Нью-Гемпшир та Нью-Мексико відсутні обмеження в придбанні автоматичної зброї. У США контроль озброєння покладено на бюро АТФ (ATF), яке повністю слідкує за дотриманням закону у сфері вогнепальної зброї. У разі вашого бажання легалізувати або якимось чином модифікувати зброю, як приклад змінивши довжину ствола, вам потрібно отримати дозвіл на це від бюро алкоголю, тютюну, вогнепальної зброї й вибухових речовин, саме так розшифровується АТФ. Також в США ведені поняття, як зони без зброї. Це місця де заборонено носіння зброї, щоб туди пройти її слід залишити або в автомобілі або в спеціальних зонах зберігання.

У Сполучених Штатах Америки триває дискусія на рахунок вільної зброї. Ці дебати йдуть через активні випадки масових убивств. Чимало американців справді вважають, що зброю треба контролювати суворіше. Натомість противники суворого контролю, серед яких військовий ВМС

США Гарі Табах. У інтерв'ю телеканалу Дім наводить приклади, у штатах таких як Техас або Флорида рівень злочинності менший, на відміну від Іллінойсу, Нью-Йорку, Каліфорнії, де складно отримати дозвіл на зброю [13]. Також він вважає, що роззброєння є спробами влади зменшити вплив на себе через озброєних громадян: «В американській Конституції нашими батьками засновниками було створено так, що люди мають право на самооборону, мають право носити зброю. Таким чином вони контролюють теж владу. Що влада не єдина, яка може диктувати свої умови. Якщо людям не подобається, вони можуть себе захистити таким чином». Також додав, що це питання сильно політизоване, адже штати, котрі підтримують демократів підтримують і ініціативи щодо посилення контролю за зброєю, республіканські штати проти таких ініціатив.

2.2 Правовий досвід регулювання обігу у Зброї в Чеській Республіці

У 2021 році уряд на чолі з колишнім прем'єр-міністром Андреем Бабішем за підтримки тодішньої опозиційної Громадянської демократичної партії (ГДП) включив право на володіння та використання зброї до Конституції Чехії. Зміна ж має на меті забезпечити, щоб таке право стало конституційним і не могло бути обмежене майбутніми законами. У ній записано: "Право захищати власне життя та життя інших людей, зокрема й за допомогою зброї, гарантується на визначених законом умовах". Ця поправка до Конституції була підтримана петицією з підписами 100 000 громадян. Після цієї події Чехія стала другою у світі щодо ліберальності в плані вогнепальної зброї. Слід зазначити що ця країна має традицію у цивільній вогнепальній зброї сягає своїм корінням в історію цієї країни та починається з 1421 року, а саме під час Гуської війни битва на Кутній Горі вважається першим масштабним застосуванням вогнепальної зброї в руках повстанського населення: Згідно зі статистичними даними на початок 2021

року, із загальної кількості ліцензій на зброю, які мають 307 372 особи, 250 342 - це ліцензії на носіння зброї для захисту життя, здоров'я та власності (регулюють право на приховане носіння зброї) населення у Чеській Республіці складає понад 10 мільйонів 700 тисяч. Тому Чехію можна відносити до групи країн де для само захисту можна легально придбати пістолет. З інтерв'ю кримінолога Празького інституту безпекових досліджень Петра Пойманата телеканалу DW ми можемо підкреслити процедуру отримання дозволу на зброю [10]. Ця процедура схожа з автошколами, практичні заняття у вигляді тренувань у тирі, та теоретичні знання що в кінці перевіряються складанням тесту, у присутності працівника поліції, та відповідями на складні теоретичні питання, включаючи ті котрі містять юридичний характер. Також обов'язковою залишається і медичне обстеження. Петр Пойман жартує що процедура озброєння громадян більш врегульована ніж у США, де у деяких штатах можна придбати, як випічку у пекарні. Якщо у вас є ліцензія, то ви можете спокійно приховано носити зброю.

Однією з причин внесення даного права до конституції те, що чинне законодавство Чехії не подобається Європейській комісії. Яка наполягає на загостреному контролі над зброєю пояснюючи це заходами протидії терористам. Але критики вказують, що терористи переважно використовують нелегальну зброю, і існуючого чеського законодавства є достатнім для боротьби з цим явищем, а надмірні обмеження на легальне володіння зброєю є важливим фактором збільшення контрабанди та нелегальної зброї.

Причиною змін законодавства може послугувати стрілянина у Празькому університеті філософського факультету Карлового. Влада Чехії постала перед доволі важким питанням одні політичні партії бажають зробити закон контролю озброєння жорсткішим прикладом яких є Іван Бартош, віце-прем'єр-міністр і лідер Чеської піратської партії, закликав до

дискусії про заходи щодо запобігання подібним жорстоким злочинам і проявам насильства і ненависті. У розмові з DW віце-прем'єр заявив, що його партія виступає за дискусії про частоту і форму контролю над зброєю і обмеження на володіння зброєю великої потужності і зброєю з довгоствольними магазинами. Прем'єр-міністр заявив, що його партія виступає за обговорення частоти і форми контролю над озброєнням та обмеження на володіння зброєю великої потужності і зброєю з довгоствольними магазинами. Спираючись на досвід інших країн, віце-прем'єр-міністр вважає, що носіння зброї в громадських місцях має бути врегульоване, кількість дозволеної зброї на одну особу має бути обмежена, і це має поєднуватися з системою реєстрації правопорушень і боржників [10]. Міністр внутрішніх справ Вітт Лаксан з партії «Старости і незалежні» (STAN) не заперечує проти цієї точки зору. В інтерв'ю журналістам він сказав, що трагічна подія підняла в суспільстві багато суперечливих і законних питань, а також похитнула почуття безпеки. Партія міністра Віта Ракушана вважає, що не слід істерично вступати у дискусію та підставляти законослухняних власників зброї та підмітив, що тиск більшості неозброєного населення виправданий. Як пропозицію також запропонував, щоб торговці зброєю повідомляли поліції про підозрілі покупки зброї та боєприпасів, а також посилити психологічну перевірку власників ліцензій на зброю. Колишній прем'єр-міністр Бабіша виступає проти руху АНО і відкидає посилення контролю над зброєю. Що призводить до відкритості питання обігу зброєю у найлояльнішій для власників зброї країни.

2.3 Правовий досвід регулювання обігу зброїв Японії

Законодавство Японії схоже з законодавством України. Але процедура отримання дозволів дуже сильно відрізняється від української. З дослідження

ВВС України ми можемо побачити як саме відбувається Процедура отримання ліцензії на вогнепальну зброю [6]. Якщо ви хочете володіти вогнепальною зброєю в Японії, вам потрібно бути дуже терплячим і наполегливим. Спочатку потрібно пройти одноденний курс навчання. Потім потрібно скласти письмовий іспит і пройти тест на стрільбищі з результатом не менше 95%. Ви також повинні пройти обстеження у психіатра та нарколога і довести, що у вас немає проблем із законом. Потім японська поліція перевірить, чи не маєте ви зв'язків з терористичними угрупованнями, і навіть зверне увагу на ваших родичів і колег. Якщо ви не хочете володіти зброєю в Японії, ви повинні бути готові до того, що поліція має безумовне і необмежене право відмовити вам у видачі ліцензії, а також право на обшук і конфіскацію зброї після цього. І це не єдине правило в Країні висхідного сонця. Пістолети повністю заборонені, дозволені лише дробовики та пневматичні гвинтівки. Закон також обмежує кількість магазинів вогнепальної зброї та кількість боєприпасів, які можна придбати. Більшість із 47 префектур Японії мають не більше трьох магазинів зброї, де нові боєприпаси можна придбати лише в обмін на раніше придбані б/в боєприпаси. Про зберігання вогнепальної зброї та боєприпасів необхідно повідомляти поліцію, зберігати їх окремо від інших речей і замикати на ключ. Поліція перевіряє вогнепальну зброю, що перебуває у приватній власності, раз на рік. Ліцензії дійсні протягом трьох років, після чого необхідно пройти перепідготовку і тестування. Існує виняток із правил: є громадяни Японії, в яких є багаторічний дозвіл на користування вогнепальною зброєю, але після смерті спадкоємці мають здати зброю до органів державної влади.

Сукупність сильного контролю та ретельних перевірок пояснює мізерну кількість масових розстрілів в Японії. Хоча чинні закони про контроль над зброєю набули чинності в 1958 році, таке ставлення до

вогнепальної зброї формувалося протягом століть: У 1685 році громадяни отримували винагороду за здачу вогнепальної зброї.

Отже, казати про однослівну підтримку та глобальну систему законів, що регулюють зброю у світі не можливо. Автор вважає, що досвід Японії до України не можливо застосувати через насиченість нашої країни вогнепальною зброєю. А досвід США з їх вільним ринком зброї може призвести до появи систематичних масових стрілянин. Автор вважає, що чеська система регуляції зброї одна з самих збалансованих, але й серед ідеальних систем трапляється збій, що тягне за собою трагічні наслідки. Проте в Україні можемо використати міжнародний досвід, проаналізувати перспективи адаптації Українського законодавства про обіг зброї до європейського законодавства.

Розділ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБІГУ ЦИВІЛЬНОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ В УКРАЇНІ

3.1 Необхідність запровадження змін до законодавства та виклики війни

З огляду на виявлені проблеми та труднощі у сфері розповсюдження цивільної вогнепальної зброї в Україні, нагальною є потреба у законодавчих змінах.. Це зумовлено кількома факторами:

1. Забезпечення громадської безпеки. Чітке та ефективне правове регулювання обігу зброї є запорукою громадської безпеки. Зміни до законодавства дозволять мінімізувати ризики, пов'язані з незаконним обігом зброї, її потраплянням до рук злочинців та використанням для вчинення злочинів.

2. Захист прав громадян. Право на самооборону є одним з основоположних прав людини. Запровадження змін до законодавства дозволить забезпечити право громадян на захист свого життя, здоров'я та майна за допомогою цивільної вогнепальної зброї, водночас гарантуючи безпеку суспільства.

3. Адаптація законодавства до сучасних реалій. В умовах воєнного конфлікту кількість цивільної вогнепальної зброї в руках населення значно зростає. Законодавство має бути адаптовано до цих реалій, щоб забезпечити ефективний контроль за обігом зброї та запобігти негативним наслідкам.

4. Впровадження міжнародного досвіду. Аналіз міжнародного досвіду правового регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї дозволяє виявити кращі практики та адаптувати їх до українських реалій. Це сприятиме підвищенню ефективності законодавства та забезпеченню його відповідності міжнародним стандартам.

5. Підвищення рівня національної правової культури. Запровадження змін до законодавства має супроводжуватися роз'яснювальною роботою серед населення, спрямованою на підвищення рівня правової культури у

сфері обігу зброї. Це дозволить громадянам усвідомити свою відповідальність за законне та безпечне використання зброї.

В цілому, запровадження змін до законодавства про обіг цивільної вогнепальної зброї є необхідним кроком для забезпечення громадської безпеки, захисту прав громадян та адаптації законодавства до сучасних реалій.

Російська агресія проти України призвела до безпрецедентних змін у багатьох сферах життя, включаючи обіг цивільної вогнепальної зброї. Закон України "Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України" надав цивільним особам право отримувати, зберігати та застосовувати вогнепальну зброю для відсічі збройної агресії.

За словами Богдана Драп'ятого, заступника міністра внутрішніх справ України, законопроект, прийнятий парламентом, допоможе вирішити цю проблему, зобов'язавши громадян декларувати наявну зброю та боєприпаси. Це дозволить отримати більш точну інформацію про кількість зброї у населення [16].

Це рішення, продиктоване необхідністю захисту країни, одночасно створило низку серйозних викликів:

Збільшення кількості зброї в обігу: Дозвіл на отримання зброї цивільними особами призвів до значного збільшення її кількості в обігу. Це збільшує ризик неконтрольованого розповсюдження зброї та її потрапляння до рук злочинців, терористів та інших небезпечних осіб. Крім того, постає питання щодо подальшої долі цієї зброї після завершення воєнних дій. Чи буде вона належним чином облікована та вилучена, чи стане джерелом небезпеки у мирний час?

Необхідність забезпечення безпечного поводження зі зброєю: Багато цивільних осіб не мають досвіду поводження зі зброєю, що підвищує ризик нещасних випадків. Необхідно проводити навчання та інформування

населення з правил безпечного поводження зі зброєю, а також забезпечити розуміння відповідальності за неправомірне використання зброї. Особливо важливо навчити громадян правилам зберігання зброї, щоб запобігти її потраплянню до дітей та невідповідних осіб.

Контроль за обігом зброї: Правоохоронні органи стикаються з труднощами в умовах воєнного стану в контролі за обігом зброї. Необхідно розробити ефективні механізми відстеження зброї та боєприпасів, запобігання їх незаконному продажу та використанню. Важливо забезпечити своєчасну здачу зброї після закінчення воєнного стану.

Законодавче регулювання: Війна вимагає оперативного та гнучкого законодавчого регулювання обігу зброї. Необхідно враховувати потреби оборони країни та захисту прав громадян. Важливо забезпечити відповідність законодавства міжнародним стандартам. Зокрема, необхідно чітко визначити класифікацію осіб, які можуть володіти зброєю, види дозволеної зброї та умови її використання.

Попередження нелегального обігу зброї: Існує ризик виникнення чорного ринку зброї та її незаконного переміщення через кордони України. Необхідно посилити контроль на кордонах та співпрацю з міжнародними організаціями для боротьби з незаконним обігом зброї. Важливо інформувати населення про відповідальність за незаконне поводження зі зброєю.

Психологічний аспект: Війна може призвести до зростання рівня насильства та агресії у суспільстві. Це може позначитися на використанні зброї та збільшити ризик її застосування у побутових конфліктах. Необхідно проводити психологічну реабілітацію та соціальну адаптацію учасників бойових дій та цивільного населення, які постраждали від війни.

Закон України «Про забезпечення участі цивільного населення в обороні України» чітко визначає умови, за яких цивільне населення може використовувати вогнепальну зброю. Це дозволено лише для відсічі та стримування збройного нападу з боку Російської Федерації або інших держав, а також для самооборони, захисту інших осіб від протиправних посягань. Застосування зброї обмежується ситуаціями, коли існує реальна загроза життю і здоров'ю людини або інших осіб. Застосування зброї має бути пропорційним загрозі. Цивільна особа повинна докласти всіх зусиль для уникнення застосування зброї, якщо це можливо без ризику для життя та здоров'я. Заборонено застосовувати зброю у місцях масового скупчення людей, якщо це може призвести до загибелі або поранення сторонніх осіб.

Цивільні особи не несуть відповідальності за застосування зброї у випадках, передбачених законом. За незаконне застосування зброї передбачена кримінальна відповідальність. Кожен випадок застосування зброї буде ретельно розслідуватися правоохоронними органами. Цивільні особи повинні усвідомлювати всю серйозність та відповідальність, пов'язану з володінням та застосуванням вогнепальної зброї. Детальніше про правила застосування зброї можна дізнатися з постанови Кабінету Міністрів України, яка визначає порядок застосування зброї військовослужбовцями. Також важливо ознайомитися з Правилами носіння, зберігання та перевезення вогнепальної зброї, затвердженими наказом Міністерства внутрішніх справ України.

Війна між Росією та Україною принесла нові виклики у сферу розповсюдження цивільної вогнепальної зброї. Ефективне подолання цих викликів вимагає комплексного підходу з боку держави, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Необхідно забезпечити баланс між потребами оборони країни та захистом прав громадян, запобігти неконтрольованому розповсюдженню зброї та забезпечити її відповідальне використання.

3.2 Порівняння законопроектів та їх загальна характеристика

У Верховній Раді України зареєстровано два законопроекти, реєстраційний номер 5708 та альтернативний законопроект, реєстраційний номер 5708-1, які містять низку спільних положень. Зокрема, вони визначають терміни та поняття, встановлюють засади державної політики у сфері обігу вогнепальної зброї та боєприпасів, а також вперше пропонують класифікувати цивільну вогнепальну зброю не за її призначенням (мисливська, спортивна, бойова), а за технічними характеристиками (автоматична, довгоствольна, короткоствольна, гладкоствольна, нарізна тощо). Обидва законопроекти передбачають схожі механізми регулювання процедур придбання, придбання, зберігання, перевезення, передачі, використання, вилучення та знищення цивільної зброї. Однак між ними є певні відмінності, які можна поділити на дві основні групи. Перша з них стосується короткоствольної зброї (пістолетів і револьверів). У той час як законопроект 5708 встановлює «Додаток А», який передбачає, що така зброя може бути придбана лише спортсменами, зберігатися лише у стрілецьких тирах і заборонена для носіння за межами місць проведення спортивних змагань, альтернативний законопроект 5708-1 дозволяє придбати таку зброю майже всім і пропонує дозволити її приховане носіння (за винятком зон, вільних від зброї) та зберігання в домашніх умовах. Однак закон 5708 не є досконалим і піддається критиці. Один із критиків - адвокат Сергій Лисенко. На думку Лисенка, імпульсивне озброєння громадян без належної підготовки та без прищеплення мінімальної культури поведінки зі зброєю може призвести до непередбачуваних жертв на вулицях. Зі слів Лисенка випливає, що українці мають культуру володіння зброєю, яка була знищена тоталітарним режимом Радянського Союзу. Так, протягом трьох поколінь в

Україні було заборонено не лише вільний обіг зброї, але й знищено бажання володіти нею [5].

Друга відмінність стосується Єдиного реєстру зброї. Автори законопроекту вважають, що Єдиний реєстр зброї повинен вестися Міністерством внутрішніх справ України (всі такі реєстри ведуться Міністерством внутрішніх справ України), в той час як автори альтернативного законопроекту вважають, що Реєстр повинен бути переданий Міністерству юстиції України. Однак слід зазначити, що Міністерство юстиції України пропонує передати Реєстр у відання Міністерства внутрішніх справ України і обґрунтовано відмовляється бути його зберігачем.²¹ Подібність до Наказу МВС № 622 від 21 серпня 1998 року полягає в тому, що чітко визначені види зброї, боєприпасів та спорядження, виключені з цивільного обігу (наприклад, вибухові боєприпаси, глушники для короткоствольної зброї, зброя без маркування, зброя, виготовлена з матеріалів, які не можуть бути виявлені металодетекторами). Це схоже на автомобільні права або технічний паспорт автомобіля, який стосується зброї та містить інформацію про характеристики зброї та її власника. Страхування відповідальності є обов'язковим для всіх видів зброї на випадок заподіяння шкоди третім особам або їхньому майну внаслідок володіння, зберігання чи використання зброї. Відсутність страхового сертифіката є підставою для відмови у видачі або продовженні терміну дії ліцензії.²³ 23 червня 2023 року в нашій країні повноцінно запрацював Єдиний реєстр зброї. Нинішній міністр внутрішніх справ Ігор Клименко вірить у переваги цього механізму [21]. Єдиний реєстр зброї передбачає створення електронного кабінету. За словами міністра, українці зможуть отримувати послуги, не виходячи з дому і не відвідуючи Національну службу поліції, подаючи документи в єдине цивільне вікно або в збройові магазини. Основна перевага впровадження «ЄЗР» полягає в тому, що громадяни зможуть легко отримати інформацію про зброю, яку вони зареєстрували. Також будуть оцифровані послуги у

сфері обігу зброї, що спростить процес отримання дозвільних документів», - пише міністр Клименко.

Альтернативний законопроект 5708-1 містить більш детальні положення щодо контролю за зброєю та боєприпасами, що перебувають у вільному обігу [11, с. 5556]. Цей контроль здійснюється Національною поліцією відповідно до закону. Контроль за господарською діяльністю юридичних осіб здійснюється в порядку, визначеному Законами України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності», «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» та іншими нормативно-правовими актами. А в основному законопроекті №5708 запроваджується контроль за зброєю та боєприпасами, що перебувають в особливому обігу, як це передбачено в наступному законі: «Контроль за зброєю та боєприпасами, що перебувають у приватному обігу, здійснюється відповідно до закону» [12, с. 45-46]. Ці закони мають спільну першу статтю. Тобто, у разі порушення законодавства про купівлю-продаж зброї та боєприпасів винна особа несе кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та цивільно-правову відповідальність згідно із законом. Другий пункт Основного Закону говорить: «У разі порушення встановлених цим Законом вимог щодо носіння цивільної вогнепальної зброї винна особа несе виключно кримінальну відповідальність згідно із законом» [12, с. 45].

Альтернативний закон передбачає проведення перевірок дотримання організаціями умов зберігання зброї та боєприпасів уповноваженими посадовими особами органів Національної поліції. За місцем зберігання зброї та боєприпасів у порядку, встановленому Законом України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». Перевірки дотримання умов зберігання зброї та боєприпасів проводяться уповноваженими посадовими особами органів Національної поліції на підставі договору з власником зброї, заяви власника або співвласника зброї чи рішення суду. Огляд проводиться в присутності не менше двох осіб, які не

є працівниками органів Національної поліції. Процедура перевірки умов зберігання зброї має бути складена на вимогу власника зброї, навіть якщо йдеться про правопорушення. У разі виявлення порушення умов зберігання зброї та боєприпасів, передбачених цим Законом, особа, уповноважена на проведення перевірки, видає припис про усунення виявленого порушення, який вручається власнику зброї під розпис і який власник зброї зобов'язаний виконати протягом 30 робочих днів з дня отримання припису. Власник зобов'язаний його виконувати. Власник зброї зобов'язаний надати особі, уповноваженій видати припис про усунення виявленого порушення, докази того, що порушення умов зберігання цивільної зброї та боєприпасів до неї усунуто, або надати інформацію для подання такого припису до суду. У разі невиконання припису посвідчення власника зброї анулюється.

Альтернативний Закон 5708-1 є більш лояльним до власників зброї в умовах воєнного стану. Цей закон забороняє носіння цивільної зброї категорій В і D поза місцями постійного зберігання зброї, але не може обмежувати носіння громадянами цивільної зброї категорії С [11, с. 56-57]. Основний законопроект передбачає повну заборону на носіння цивільної вогнепальної зброї поза місцями постійного або тимчасового зберігання особами, які не є представниками військових, поліцейських або інших державних органів, особовий склад яких забезпечується зброєю для виконання службових обов'язків [12, с. 45]. Єдиним спільним знаменником цих законопроектів є те, що військовослужбовці та поліцейські можуть вилучати цивільну вогнепальну зброю у разі вчинення правопорушення, за умови, що таке вилучення є тимчасовим і відбувається з дотриманням усіх процесуальних норм. Найважливішим спільним знаменником є призупинення діяльності, пов'язаної з продажем боєприпасів до цивільної зброї, їх виробництвом та ремонтом цивільної зброї. Наразі Закон 5708-1 відкликаний після громадських слухань. Громадські слухання відбулися за день до початку війни. На думку автора, закон 5708 не відповідає проблемам

сьогодення. Через реалії війни багато видів вогнепальної зброї, в тому числі й ті, що заборонені українським законодавством до зберігання чи придбання, наприклад, пістолети, перебувають на руках у громадян України, і простіше легалізувати цю зброю, ніж переробляти з нуля систему конфіскації та виявлення. Автор вважає, що певна кількість людей не хоче здавати заборонену законом зброю. Тому МВС має обережно формулювати свої питання в контексті трофейної зброї. Хорошим прикладом такої реакції є запровадження Єдиного державного реєстру зброї, який відіграватиме важливу роль у контролі над озброєнням навіть після закінчення війни.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В процесі дослідження автором було проведено аналіз понятійно-категоріального апарату та дефініціювання права на цивільну вогнепальну зброю, здійснено порівняльно-правовий аналіз законодавства США, Японії та Чехії, як показових прикладів різних підходів до регулювання обігу цивільної вогнепальної зброї, з метою виявлення найкращих практик для імплементації в українське законодавство. Сформульовано низку пропозицій щодо вдосконалення законопроектів, що стосуються права на вогнепальну зброю.

Встановлено, що право на цивільну вогнепальну зброю регулюється наказом МВС від 21.08.1998. В цьому документі регламентується які саме види зброї доступні для громадянина України, а саме газові пістолети та револьвери, холодну зброю та мисливську зброю, як гладкоствольну так і нарізну.

Досліджено, що у США право на цивільну вогнепальну зброю врегульовано другою поправкою до конституції Сполучених Штатів Америки, яка говорить що право на носіння та зберігання зброї немає бути порушено. Також у США присутнє спеціальне бюро АТФ, котре повністю опікується врегулюванням питань ліцензіювання зброї та дії з нею, вибухових речовин, алкоголю та тютюну. У Чехії право на право на захист життя зі зброєю в руках, також регламентується конституцією. В Японії право на зброю керується двома постановами перша з «Закон про контроль володінням вогнепальною зброєю», котра повністю забороняє володіти громадянам Японії будь-якою вогнепальною зброєю, за винятку працівники поліції, військові та персонал котрі використовують зброю для самозахисту.

Досліджено, стан цивільного озброєння українського суспільства. Переважна більшість з якої знаходиться поза державним реєстром, що

становить велику загрозу безпеці самих людей, їх майна. Також це несе прямі збитки нашій економіці, через великий обсяг тіньового ринку, де злочинці можуть придбати зброю для вчинення протиправних дій.

Проаналізовано, що законопроект №5708-1 має більш спрямований погляд на легалізацію зброї та хоче успадкувати досвід Чехії, що робить його більш перспективним та спрямованим на доступність цивільної вогнепальної зброї. Наразі ж основний законопроект №5708 очікує на друге читання. І ми не знаємо приймуть його таким або надішлють на доопрацювання. Зрозуміло одне, що наказ МВС № 622 давно втратив актуальність та його слід заміти на низку законів. Через це автор має певні пропозиції. По-перше, дозволити зброю категорії С для продажу після повної медичного огляду, складання різно рівневих завдань з точки зору теоретичних знань, включно з юридичними питаннями, та дозволити приховано її носити. Слід зауважити, що тест повинен у присутності працівника національної поліції України. Та здавання практичного тесту у тирі з успішністю не менше 75%. Та віковим цензом не менше 25 років. По-друге, створити на базі МВС підрозділ, що буде відповідати за легалізацію зброї, перевірки дотримання стандартів зберігання зброї, проведення раніше згаданих іспитів та вносити дані до ЄРЗ, так би мовити створити український відповідник АТФ. Такі дії, на думку автора є логічними, адже держателем ЄРЗ є МВС, яке також здійснює контроль над зброєю. По-третє, проробити систему дозволів та сертифікацію стрільбищ, тирів та полігонів. По-четверте розробити процедуру охорони зон вільних від зброї та зробити спеціальні місця де власники можуть залишити свою зброю.

Слід акцентувати увагу на обмеженнях для власників зброї під час ведення воєнного стану в країні або на певній території. Військові або поліцейські, за нормами законопроектів, у разі порушення можуть вилучити зброю, алеу основному законопроекті не прописано норм та процедур вилучення зброї у власника, томує шанс що вилучену зброю можуть і не

повернути. Тож доцільним є і перевірка особистої та професійної доброчесності. Однак для цього слід створити загальнонаціональну програму, яка включатиме навчання, виховання, сертифікацію й контроль за використанням зброї та державна політика в досліджуваний сфері має бути виваженою та правовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України Офіц. веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс] // Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
 Ст. 8 Ст. 19

2. Кримінальний кодекс України. Офіц. веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс] // Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> Ст.263

3. Легалізація вогнепальної зброї: міжнародний досвід. Веб-портал лабораторія законодавчих ініціатив [Електронний ресурс] // Режим доступу:
<https://parlament.org.ua/2023/03/21/strong-legalizatsiyavognepalnoyi-zbroyi-mizhnarodnij-dosvid-strong/>

4. Лисенко С. Зброя – дозволити не можна заборонити. [Електронний ресурс] // Режим доступу:
https://censor.net/ua/blogs/3354934/zbroya_dozvoliti_ne_mojna_zaboroniti

5. Лоу Г. Чому японці майже не застосовують вогнепальну зброю»ДослідженняВВС Україна [Електронний ресурс] // Режим доступу:
<https://www.bbc.com/ukrainian/news-38547142> (дата звернення 16.09.2023)

6. Монастирський Д. Самоорганізованість та оборонна мобілізація громадян України в умовах загрози ДРГ Пост Facebook [Електронний ресурс] // Режим доступу:
<https://www.facebook.com/100001144378891/posts/4831291066918991/?app=fbl>
 (дата звернення 22.05.2023)

7. Наказ МВС України Про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя» і «Холодна зброя» № 306 [Електронний ресурс] // Режим доступу:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0548-22#Text>

8. Наказ МВС України Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами не смертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів № 622 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98#Text>
9. Палата Л. Чехія: мільйон одиниць зброї на 10 мільйонів населення Розслідування текалду DW [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/cehia-miljon-odinic-zbroi-na-10-miljonivnaselenna/a-68007450> (дата звернення 17.01.2024)
10. Проект Закону України «Про право на самозахист та володіння цивільною вогнепальною зброєю», №5708-1 [Електронний ресурс] // Режим доступу: [tps://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72481](https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72481) Ст.49 С. 55-56; Ст. 51 С. 56-57
11. Проект Закону України Про право на цивільну вогнепальну зброю №5708 [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72360 Ст. 50 С. 45-46; Ст.49 С.45
12. Як у США діє право на носіння зброї. Інтерв'ю [Електронний ресурс] URL: <https://kanalDIM.tv/kak-v-ssha-dejstvuet-pravo-na-noshenie-oruzhiya-rojasnil-amerikanskij-voennyj/> (Телеканал Дім, 22.09.2023)
13. Українська спілка власників зброї. Новий звіт від Small Arms Survey – кількість зброї у цивільного населення у світі. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://uavz.org/novii-zvit-vid-small-arms-survey-kilkist-zbroji-u-tsilivnogo-naselennia-u-sviti/>
14. Шапінов О. Нація озброєних громадян. Через війну цивільні українці кинулись купувати «важку» зброю. Скільки заробили найбільші гравці цього

ринку. Дослідження журналу Forbes Ukraine [Електронний ресурс]
 // Режим доступу: <https://forbes.ua/company/natsiya-ozbroenikh-gromadyan-cherez-viynutsivilni-ukraintsi-rinulis-kupuvati-vazhku-zbroyu-skilki-zarobilinybilshi-gravtsi-tsogo-rinku-07072023-13922> (дата звернення 07.07.2023)

15. Названо приблизну кількість незадекларованої зброї, що може бути в українців, Андрій Хоменко, glavcom.ua [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://glavcom.ua/country/society/v-mvs-nazvali-pribliznu-kilkist-nezadeklarovanoji-zbroji-shcho-mozhe-buti-v-ukrajintsiv-1018001>

16. Закон України Про забезпечення участі цивільних осіб у захисті України від 03.03.2022 № 2114-IX [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2114-20#Text>

ДОДАТКИ

Додаток А

«Що передбачає проєкт закону №5708»

«Зміни що відбулися після запровадження ЄРЗ»

Додаток В

«Порядок отримання цифрових послуг у сфері обігу зброї»

«Порядок отримання цифрових послуг у сфері обігу зброї»

